

УДК 304:070 (348)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.41.19>

ПОЛІТИЧНА РІВНОПРАВНІСТЬ ЖІНКИ І ЧОЛОВІКА НА ШПАЛЬТАХ «ЖІНОЧОГО ДІЛА»

Марія Павлюх

*Національний університет «Львівська політехніка»,
Інститут прикладної математики та фундаментальних наук,
кафедра міжнародної інформації
пл. Святого Юра, 3, 79000, м. Львів, Україна*

Актуальність теми наукової статті зумовлена сучасними політологічними, гендерними та націоналістичними дослідженнями жіночих рухів у європейських країнах, зокрема українського жіночого руху, який розпочався у Станіславові і розвивався у Львові, Східній Галичині та став частиною загально визвольного руху української нації. Метою статті є аналіз проблематики, зокрема політичної та огляд номерів «Жіночого діла» – політико-ідейного журналу для жінок. Вивчення головної проблематики часопису важливе для того, щоб з'ясувати свідомісні парадигми українського жіночого руху, ціннісні концепти української жіночої періодики з політичним характером, трансформацію поглядів на політичну роль жінки у традиційному суспільстві, тему політичної рівноправності та її участь у громадському і державному житті через політичну журналістику.

У науковій статті проаналізовані негативні стереотипи про традиційну роль жінки у суспільному та громадському житті на прикладі зіставлення негативних стереотипів про «відсталу, байдужу, темну» жінку, яка не займається своєю самоосвітою.

На шпальтах видання «Жіночого діла» пропагуються: жіноча освіта, самоосвіта, творча реалізація жінки як особистості. Традиційна формула для українських жінок у суспільстві, яка зводилася до заміжжя та народження дітей критикується за поверховість. У виданні широкого обговорюється тема рівноправності праці та оплати для чоловіків і жінок, можливості заробляти гідно та бути захищеною у суспільстві від упереджень.

Методи дослідження. У дослідженні використано комплекс загальних і спеціальних методів: метод концептуального аналізу у визначенні напрямів українського жіночого руху; тематичний аналіз у визначенні головної тематики видання «Жіноче діло»; синтез у вивченні методів і форм боротьби активного жіноцтва за свої політичні права. *Результати і висновки.* Активна політична роль української жінки-громадянки та популяризація політичної рівноправності, економічної незалежності – свідомісний концепт українського часопису «Жіноче діло».

Ключові слова: едукація, економічна незалежність жінки, український гендерний рух, емансиповані видання, новий тип української активної жінки, самоосвіта жінок-громадян, жіноча освіта для українських патріоток.

Вступ. Жіночим виданням, яке порушувало питання жіночої рівноправності та політичної активності жінки в українському суспільстві став додаток до «Діла» «Жіноче діло» [6, с. 48], що виходив у Львові. Редактором політичного жіночого часопису була О. Кисілевська. «Жіноче діло» спочатку виходив 1912 року як додаток до «Діла» та сприймався одразу не як окреме видання [7, с. 89]. Часопис можна назвати безплатним кварталним випуском газети «Діло». Він не мав чіткої структури. Усі матеріали погруповані і названі за порами року: «Літо», «Весна», «Зима», «Осінь». Розташування матеріалів у випуску не можна назвати продуманим, часто публікації однієї тематики

друкувалися на різних сторінках з фотографіями моделей вишуканого одягу [1]. Значна частина матеріалів була підписана псевдонімами і криптонімами, наприклад, О. Кисілевська – О. Галичанка.

Актуальність. Дослідження української жіночої преси у Галичині актуальне сьогодні для історії масових комунікацій, політології, гендерних рухів, адже на її прикладі закладалася українська політична преса Галичини та ідейні основи українського визвольного руху.

Мета і завдання. Метою цього дослідження є якнайповніше простежити еволюцію та трансформацію жіночого видання «Жіноче діло». Завдання: проаналізувати зміну редакційних відділів, рубрик, зовнішнього вигляду журналу, головної тематики.

Постановка проблеми та її практичне значення. Головною проблемою нашої наукової статті є відзначити зміни в організації видання протягом виходу: зіставити і протиставити дві головні тематичні блоки та ідеологічні засади журналу. Практичним значенням у статті є виокремлення кількох важливих періодів у виданні журналу.

Новизною цієї статті є дослідження трансформації видання із видання тематичного у видання моди; із видання моди до політичного журналу.

Основна частина. Квартальник з першого числа починає порушувати важливу тему політичної рівноправності жінки з чоловіком в українському суспільстві. Ця тема була дуже актуальною у цей період, коли почав виходити журнал. Українська жінка почувалася приниженою у суспільстві, була позбавлена будь-якої можливості заробітку та отримати освіту. Особливо це відчували сільські жінки, котрі не мали жодних засобів для існування і були залежними від чоловіка. А коли чоловік не міг утримувати сім'ю, то жінка з дітьми ставали жebraками. Важке матеріальне становище змушувало жінку шукати інших шляхів виходу із важкої ситуації. У статтях: «Жіноче питання», «Жінки інжиніри», «Праця жінок», «Гроші в подружжю» порушено проблему приниження жінки, яка, займаючись домашнім господарством не може впливати на розподіл коштів, не маючи жодного правового захисту, часто змушена випрошувати гроші для ведення господарства чи на власні потреби, залишаючи на ласку чи не ласку свого чоловіка» [5, с. 269].

Вже у першому числі, частині «Весна» О. Галичанка порушує важливі проблеми у статті «Жіноче питання»: «Жінка хоче стати і навіть мимо всіх перепон мусить стати чоловіком. То нічо, що мущинам трудно з тим погодити ся, що як посідають власть в своїх руках ще не одну колоду кинуть жінці під ноги. То нічо, що жінка ще не так скоро позбуде ся сама до себе недовіря – що ще довший час вірити у висловлену в неї або штучну вироблену свою низшість, неспосібність, що ще не скоро позбуде ся наслідків вікових не своїх або силою їй прищеплених гріхів – вона мимо всього нині чи завтра, за десять, чи за сто літ мусить здобути собі право стати рівного мужчині людиною. Жінка ступила на добрий шлях. Інстинкт самооборони перед духовою загладою, пхнув її на одинокую можливо дорогу, – і хоть не мала боротьба жде її ще на тім поли, хоть може не так скоро загал жіноцтва пізнає їх ратунок, – вона з неї не зійде, бо зійти не сміє і мимо всіх насміхів, гнівів, протестів мужчин повні людські права як не нині то завтра на тім тільки дорозі здобуде» (М. В. – мовою оригіналу) [1, с. 1].

Жінка повинна стати чоловіком, щоб почувати себе повноправним членом суспільства, не звертати увагу не пересуди. У цій статті виокремлено кілька негативних стереотипів про жіночу «меншість», низьковартність, які авторкою названі штучними. Рівновартність названі *добрим, правильним, єдиним шляхом, інстинктом самооборони, духовним поступом*. Тема політичної рівноправності жінки і чоловіка у цій статті є головною ідеєю духовного поступу нації.

На четвертій сторінці першого числа надрукована стаття «Справа жіночої рівноправності» [1], в якій порушується питання жіночої освіти та висувається ідея політичних прав для жінки, а також зазначається, що мета квартальника – голосно обговорювати проблеми, котрі стосуються жінок. У справі рівноправності виокремлено поняття політичної рівноправності як базова ціль жінок, а не модний клич емансипаторів. Політична рівноправність – річ серйозна у справі духовного поступу. У статті критикується знущання над жінкою, використання жіночої праці. Духовна праця жінок розглядається як праця над відродженням свого народу. У статті постають такі образи жінок: *жінки-ляльки*, *жінки-предмети*, *жінки-чорні робітниці*, що не тільки існують у суспільстві, свідомості чоловіків, а й у свідомості багатьох затурканих жінок, що не дбають про свій моральний і світоглядний розвиток. Особливою емоційністю пройняті статті політичного характеру. Квартальник часто використовує надмірну емоційність, вирази, що несуть приховане смислове навантаження: «жінка-людина», «жінка-лялька», «жінка-предмет», щоб спровокувати свою аудиторію до роздумів та активної боротьби жіноцтва за свої права.

Поряд з обговоренням «жіночого питання», назріла проблема виходу у світ власного, самостійного часопису для жінок, який би повідомляв про жіночий рух не тільки в Галичині, але й також у світі. Така ідея висловлена у статті «Важна справа», яка була надрукована у частині «Зима». Ідея створення часопису, хоч і не нова, проте доволі революційна і смілива. Цю ідею пізніше продовжують жіночі видання Союзу українок на шпальтах своїх видань. У проблемній статті «Важна справа» йшлося: «Ми, жінки, до сього часу були лишені можності заговорити о своїх справах на сторінках власного органу. Видавати жіночу часопис не повело ся з різних причин. Альманахи, книжкові видання, не в силі заступити періодичні видавництва – і оно так склало ся, що ми скорше можемо довідати ся з чужої преси про те, що робить, до чого стремить, чого добиваєть ся англійська, німецька, навіть хінська або турецька жінка, які має бажання й потреби наше власне жіноцтво. Факт сей єсть для нас великої ваги. Таке уділюване місця жіночим справам у найпочитнійшій і найповажнійшій нашій часописи – поки що може навіть корисніше від видавання своєї власної газети» [4, с. 1].

У виданні, крім проблеми рівноправності, обговорювалися питання політичної та економічної незалежності жінки. Гідною наслідування у вирішенні цього питання є діяльність жіночих клубів боротьби за рівноправність жінки у Англії, США, Фінляндії. Праця жінки розглядалася у публікаціях як засіб здобуття економічної самостійності [2]. Автори наголошували на необхідності створити для жінок відповідних умов праці, знайомити з організацією праці на підприємствах та установах Англії, Франції, Бельгії [3].

Цій тематиці присвячена стаття «Праця жінок» [2], в якій обговорювалася проблема низької оплати жіночої праці у багатьох країнах світу. У статті наголошується на тому, що попри особливості жіночої праці (освіта, час на пологи) капіталісти багатьох країн цінують жіночу працю набагато дешевше, ніж чоловічу, здійснюючи своєрідну дискримінацію відносно жінки. Несправедливістю названа жіноча дискримінація у відношенні чоловічої та жіночої платні. Сучасні капіталісти здійснюють економічну дискримінацію над жінкою, попри те, що вона вчиться, працює набагато більше годин, ніж чоловік, народжує. Темі дискримінації та встановленню кількох годинної праці жінок присвячена інша стаття часопису «Унормоване праці жінок» [4], в якій висловлюється думка про те, що жіноча праця оцінена низько, що потрібно добиватися справедливості в оплаті праці.

Важливою темою, яка обговорювалася на шпальтах квартальника була модна тема того часу – проблема едукації на шляху до здобуття жінкою освіти. Ця проблема порушена у статті «Про коедукацію» [3] Олени Галичанки. «Спільне виховання» хлопців та

дівчат названі природнім явищем, котре не принижує жінку. Спростування поглядів про «нижчість» чи «вищість» статі у суспільстві провокує спільне виховання хлопців та дівчат. Потреба рівноправності названа неминучою кінечною метою свідомого жіноцтва, не звичайною пустою фразою, а природною свободою і визволенням від стереотипу жінки-ляльки, не свідомої і не цікавої.

Окрім цих головних проблем, поставлених у статті: рівноправності, жіночої праці, освіти, едукації у кварталнику знаходимо сторінку моди з яскравими ілюстраціями та малюнками одягу – «Жіноча ноша» [1]. Відповідно до чотирьох пір року сторінка ілюструвалася модними чоловічими та жіночими вбраннями верхнього одягу, модних суконь. Статті на тему моди були другою групою статей, що публікувалися на шпальтах часопису. Крім того, кварталник велику увагу надавав зовнішньому вигляду жінки, догляду жінки за обличчям (стаття «Краса жінок» [1] за перше число). Темі догляду жінки за волоссям, обличчям, темі загальної гігієни присвячено чимало коротких статей практичного характеру, де жінки могли довідатися про косметичні засоби, природні рецепти здоров'я.

Квартальник друкував традиційні рубрики «З жіночого світа», «Всячина», в яких публікувалися повідомлення про досягнення жінки на теренах культури і науки у різних країнах світу. Була надрукована інформація про Я. Окуневську, яка здобула звання магістра фармацевтики. На сторінках видання виступив брат О. Кисілевської В. Сіменович як закордонний кореспондент. Він надрукував кореспонденцію «Жінка в Америці» [2], в якій подає конкретні приклади правового захисту інтересів жінки у американській державі. Цей досвід був корисним читачкам кварталника «Жіноче діло». На шпальтах кварталника друкувалися статті на літературознавчі теми: «Стріндберг і Прус про жіноцтво» та «Гаріет Бічер-Стоу», інформаційні замітки про Вожену Віл-Кунетку, першу жінку чеського посла в Австрії, переклади статті Ади Негрі «Мадонна на бідних» про багаторічну діяльність італійки Александри Павіці [1–4].

Висновки. Отож, проаналізувавши статті кварталника «Жіночого діла», розглянувши головні редакційні відділи, рубрики виснуємо, що проблема політичної рівноправності жінки і чоловіка можна назвати однією із головних проблем видання. Крім того, у кварталнику на належному рівні оформлена сторінка моди, відділ, котрий повідомляв про розвиток жіночого руху не тільки у Галичині, а й також у світі за співпраці брата Олени Кисілевської. Очевидно, редакції «Діла» не вдалося реалізувати задум щодо видання кварталника для жінок на належному рівні, бо О. Кисілевська вважала друк жіночого видання на сторінках чужого часопису справою безперспективною. Попри те, що кварталник «Жіноче діло» виходив недовго, на високий рівень поставлене обговорення теми політичної рівноправності жінки з чоловіком. «Жіночий голос» виступив проти традиційного погляду на роль жінки у суспільстві, порушив проблему низької оплати жіночої праці та низької освіти жінок. Часопис сформував кілька важливих тем, що повинні були розв'язати жіноче питання: політична рівноправність, духовний поступ жінки, спільна освіта для жінок та чоловіків (едукація), ламання негативних стереотипів про «нижчість» жіночої статі, спільна праця та боротьба жінок і чоловіків над відродженням українського народу, нормований робочий день і гідна заробітна платня для жінок.

Список використаної літератури

1. *Жіноче діло*. Ч.1. 1912.
2. *Жіноче діло*. Ч.2. 1912.
3. *Жіноче діло*. Ч.3. 1912.
4. *Жіноче діло*. Ч.4. 1912.

5. Комариця М. Галицька релігійна періодика про «жіноче питання» (початку XIX століття). *Українська періодика: Історія та сучасність*: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17–18 трав. 2002 р. Львів, 2002. С. 265–271.
6. Передирій В. А. Галицька періодика для жінок: становлення, розвиток, проблематика (1853–1939 рр.). *Збірник Праць науково-дослідного центру періодики*. Вип. 2. Львів, 1995. С. 44–63.
7. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853–1939 рр.): Анотований каталог. Львів, 1996. 191 с.

POLITICAL EQUALITY OF WOMEN AND MEN IN «ZHINOCHE DILO»

Mariia Pavliukh

*Lviv Polytechnic National University,
Institute of Applied Mathematics and Fundamental Sciences,
Department of International Information
Sviatoho Yura Square, 3, 79000, Lviv, Ukraine*

The urgency of the topic of the scientific article is due to modern political science, gender and national studies of women's movements in European countries, including the Ukrainian women's movement, which began in Stanislaviv and developed in Lviv, Eastern Galicia and became part of the general liberation movement of the Ukrainian nation. The purpose of the article is to analyze the issues, including political and review the issues of «Zhinoche dilo» – a magazine of fashion and ideological and political. The study of the main issues of the magazine is important to clarify the conscious paradigms of the Ukrainian women's movement, the value concepts of Ukrainian women's periodicals with a political character, the transformation of views on the political role of women in traditional society, political equality and its participation in public life. journalism.

The scientific article analyzes negative stereotypes about the traditional role of women in public life on the example of comparing negative stereotypes about «backward, indifferent, dark» women who are not engaged in their self-education.

The columns of the publication «Zhinoche dilo» promote: women's education, self-education, creative realization of women as individuals. The traditional formula for Ukrainian women in society, which has been reduced to marriage and the birth of children, has been criticized for being superficial. The publication broadly discusses the topic of equality of work and pay for men and women, the opportunity to earn a decent living and be protected in society from prejudice.

Research methods. The study used a set of general and special methods: the method of conceptual analysis in determining the directions of the Ukrainian women's movement; thematic analysis in determining the main theme of the publication «Zhinoche dilo»; synthesis in the study of methods and forms of struggle of active women for their political rights. *Results and conclusions.* The active political role of Ukrainian women-citizens and the promotion of political equality and economic independence is a conscious concept of the Ukrainian magazine «Zhinoche dilo».

Key words: education, women's economic independence, Ukrainian gender movement, emancipated publications, a new type of Ukrainian active woman, self-education of women citizens, women's education for Ukrainian patriots.